

УДК 929Тортик:911.2/631.4

[https://doi.org/10.18524/2303-9914.2024.2\(45\).319344](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2024.2(45).319344)

Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова,
кафедра географії України, ґрунтознавства та земельного кадастру
Шампанський провулок 2, м. Одеса, 65058, Україна

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ МИКОЛИ ЙОСИПОВИЧА ТОРТИКА (27.01.1956–19.12.2024)

19 грудня 2024 р. перервалось життя викладача, науковця, ґрунтознавця, географа, наставника, професора кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру Одеського національного університету імені І.І. Мечникова Тортика Миколи Йосиповича. Це велика і непоправима втрата для наукової спільноти ґрунтознавців, колег, учнів та родини.

Ключові слова: ґрунтознавство, географія, ПНДЛ-4, кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів, кафедра географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Тортик Микола Йосипович.

З сумом повідомляємо, що 19.12.2024 р. пішов з життя професор кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру, канд. геогр. наук, доцент Тортік Микола Йосипович.

Всю свою науково-педагогічну трудову діяльність Микола Йосипович провів в нашому університеті, спочатку в Проблемній науково-дослідній лабораторії географії ґрунтів та охорони ґрунтового покриву чорноземної зони (ПНДЛ-4), а згодом з 1992 р. на кафедрі ґрунтознавства і географії ґрунтів (з 2017 р. – кафедрі географії України, ґрунтознавства і географії ґрунтів).

Після завершення навчання в університеті у 1982 р. Микола Йосипович був прийнятий на роботу в Проблемну лабораторію. Його здібності науковця проявились під час проходження виробничих практик під керівництвом його учителя і наставника Позняка Степана Павловича, яка проходила на Десантненському стаціонарі кафедри в бувшому Кілійському районі Одеської області. Бажання, прискіпливість, розуміння сутності процесів трансформації властивостей чорноземних ґрунтів в результаті зрошення, визначили подальші наукові напрями Миколи Йосиповича. Створення Трапівського стаціонару кафедри і ПНДЛ-4 (в бувшому Татарбунарському районі Одещини) в межах Дунай-Дністровської зрошувальної системи, де гостро постали проблеми наслідків зрошення мінералізованими водами з озера-лиману Сасик, визначили предмет і об'єкт його подальших наукових досліджень.

Під керівництвом свого наставника Позняка С.П. було встановлено, що в перші ж роки після початку зрошення в ґрунтах були зафіксовані деструктивні процеси такі як осолонцювання, кіркоутворення, ущільнення, знеструктурування і як наслідок зниження їх родючості. Багаторічні дослідження Тортіка М.Й. (майже безперервно з 1983 р. і до 2022 р.) впливу слабомінералізованих вод опрісненого озера Сасик на властивості і продуктивність чорноземів південних Задністер'я України узагальнені в низці наукових праць.

Перші результати приведені в його дисертаційній роботі «Ґрунтово-генетичні наслідки зрошення чорноземів південних Задністер'я України слабомінералізованими водами» (науковий керівник – д.геогр.н. С.П. Позняк), яка успішно захищена була в Ґрунтовому інституті ім. В.В. Докучаєва (Москва) у 1992 р. з присудженням наукового ступеню кандидата географічних наук за спеціальністю 03.00.27 – «Ґрунтознавство». Дослідження М.Й. Тортіка показали, що процеси вторинного осолонцювання носять імпактний характер і найбільш сильно проявляються в перші 1–2 роки зрошення.

Подальші дослідження як в умовах зрошення, так і умовах його припинення, засвідчують вразливість тутешніх чорноземів, еволюції їх в постіригаційній стадії у напрямку відновлення деяких первинних показників речовинно-хімічного складу і властивостей, ним розроблені заходи з покращення агроеліоративного стану досліджуваних чорноземів, які висвітлено зокрема в монографії «Чорноземи масивів зрошення Одещини» (2016 р.) та низці інших наукових праць.

Важливий вклад Миколи Йосиповича у наукову діяльність кафедри і ПНДЛ-4 не лише в ґрунтово-екологічний моніторинг та оцінку меліоративного стану ґрунтів масивів зрошення півдня України при поливі водами різної іригаційної якості на стаціонарах, а й в інші напрями. Автор численних звітів з НДР держбюджетної та госпдоговірної тематики кафедри і ПНДЛ-4 з дослідження генези ґрунтів, агрохімічних обстежень, розробки природоохоронних і ґрунтоохоронних заходів, тощо. Окрім того, завдячуючи його порядності і людяності багато студентів і аспірантів кафедри успішно захистили дипломні і дисертаційні роботи.

З 2003 року Микола Йосипович доєднується до експедиційних робіт кафедри і ПНДЛ-4 на о. Зміїний. Його наукові консультації сприяють захистам двох дисертаційних досліджень з вивчення чорноземів о.Зміїного аспірантам кафедри Буяновському А. О. і Леонідовій І. В. В подальшому його слушні рекомендації стали в нагоді захистів дисертацій Ходос (Струцинської) О.Є. з вивчення ландшафтно-геохімічних умов та ґрунтового покриву узбереж лиманів Північно-Західного Причорномор'я, Попельницької Н. О., яка проводила дослідження з історії ґрунтознавчо-географічної науки в Північно-Західному Причорномор'ї, Домусчи С. В., яка вивчала забруднення ґрунтів Одеської міської та приміської зон, тощо. Тобто Микола Йосипович не стояв осторонь проблем кафедри, завжди допомагав у вирішенні як повсякденних життєвих питань, так і сприяв розвитку кафедри і ПНДЛ-4.

На високому рівні читав низку дисциплін для студентів і аспірантів «Ґрунтово-земельні ресурси України та світу», «Основи сільськогосподарського виробництва та аграрної економіки», «Основи агрохімії та ґрунтово-агрохімічних досліджень», «Фізика ґрунтів» та ін. Його лекції завжди були цікавими і змістовними, не перенасиченими, він завжди намагався донести основні поняття, добратися до суті питання. Його практичні і лабораторні заняття з фізики ґрунтів і агрохімії проходили не лише в лабораторії, а часто і в польових умовах, щоб краще донести до студентів особливості спеціальності. Автор численних навчально-методичних розробок з фізики ґрунтів, землеробства, морфології ґрунтів. Керував виробничими і навчальними практиками, курсовими, кваліфікаційними дипломними і дисертаційними роботами. Був відповідальним і щирим наставником, куратором, учителем.

Приймав активну участь у громадській роботі кафедри і факультету, популяризував ґрунтознавчу і географічну науку, входив з 1983 р. до Українського товариства ґрунтознавців та агрохіміків, з 1993 р. – Українського географічного товариства. Активний учасник численних з'їздів, конференцій, семінарів, круглих столів.

Його життя наповнено любов'ю до своїх батьків, дружини та дітей, онуків. Він щиро їх цінував, любив, переживав.

Колектив факультету, кафедри і ПНДЛ-4 глибоко сумує з приводу смерті Миколи Йосиповича, пам'ять про нього назавжди збережеться в наших думках. Висловлюємо щирі співчуття рідним і близьким Миколи Йосиповича з приводу його смерті.

Світла пам'ять Ученому, Учителю, Людині!

*Колектив кафедри
географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру,
Проблемної науково-дослідної лабораторії географії ґрунтів
та охорони ґрунтового покриву чорноземної зони,
геолого-географічного факультету*

Odesa I. I. Mechnikov National University
Department of Geography of Ukraine, Soil Science and land Cadastre
2, Shampanskyi Lane, Odessa, 65015, Ukraine,
grunt.ggf@onu.edu.ua

**IN BRIGHT MEMORY OF MYKOLA YOSYPOVYCH TORTYK
(27.01.1956–19.12.2024)**

December 19, 2024 the life of a teacher, scientist, soil scientist, geographer, mentor, person of bright intentions, professor of the department of geography of Ukraine, soil science and land cadastre of the Odesa National University named after I. I. Mechnikov Mykola Yosypovych Tortyk. This is a great and irreparable loss for the scientific community of soil scientists, colleagues, students and family.

Keywords: soil science, geography, PNDL-4, department of soil science and soil geography, department of geography of Ukraine, soil science and land cadastre, Odesa National University named after I. I. Mechnikov, Tortyk Mykola Yosypovych.